

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2024. október 14.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

OKTATÁSI HIVATAL

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes **értékítélete** eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó **véleménye** eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A szövegértési-nyelvi feladatsor megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok adhatók. A feladatlap közli a konkrét feladatoknak megfelelő kritériumokra kapható részpontszámokat. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- A javító tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségek vagy külön sorban szerepelnek, vagy / jel különíti el őket egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

SZÖVEGÉRTÉSI-NYELVI FELADATSOR

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre! Bizonyos feladatok végén zárójelben közöljük, hogy mely szövegrészlet(ek) alapján kell válaszát megadnia.

A Himnusz mi vagyunk

Batta András Széchenyi-díjas, Erkel Ferenc-díjas zenetörténésszel beszélget Kőhalmi Andrea

1. – A himnusznak világszerte két típusát ismerjük, a magyar viszont egy harmadik. Nem monarchikus dicsőítés és nem is induló, hanem egyedülálló módon fohász. A műfaj egyik jellegzetességével ellentétben nem a tömeg közös dala, hanem az egyének saját imája, ami alkalmakkor egyszerre szólal meg. Már akkor vitathatatlanul betöltötte szerepét, amikor hivatalosan még egy másik dallam viselte a címet, s ez megszakítás nélkül így is maradt, noha valójában csak 1989-ben iktatták törvénybe. Nemzeti fohászként élt túl olyan időszakokat, amikor alapértékei a hatalom számára nem voltak éppen kedvesek.

– A legrégebbi himnuszok monarchikus dicsőítő énekek, az uralkodót magasztaló, jól megszólaltatható közösségi dallamok. Ennek nagyon jó példája a *God Save the King* vagy *God Save the Queen*, ami az angol lelkületnek nagyon megfelel. Ez egy egyszerű dallam, azzal a szöveggel, hogy Isten óvja a királyt vagy a királynőt, ami nagy különbség a magyar himnusszal szemben.

A másik ilyen emblematikusan jó, monarchiát dicsőítő ének a *Gott erhalte Franz den Kaiser*, a Habsburg császári himnusz, amelyet Joseph Haydn írt, miután az 1790-es években Londonból visszatért Bécsbe. Az angoloknál Händel nyomán jött rá arra, hogyan lehet nagy közösségeket megmozgatni zenével, s ezt valósította meg otthon. [...]

2. – Van egy másik ága is a himnuszoknak, az ugyancsak jól énekelhető indulóké.

– Ilyen például a *Marseillaise*. Ki lehet menni vele a csatatérre harcolni a hazáért. Egyáltalán nincs köze a császársághoz. A néphez és a francia dicsőséghez kapcsolódik, híres története szerint egy francia katonatiszt írta meg egy éjszaka alatt. Az egyik legjobb himnusz, ami aztán a szabadság szimbólumává

vált – bár ez már a francia forradalom után volt, amikor megismerték ennek a szabadságnak az árnyoldalait is. Ilyen az olasz, de ismerünk jó néhány más, hasonlóan pattogó ritmusú, harcos jellegű himnuszt is.

3. – A magyar himnusz nem a monarchikus, és nem is a harcos, induló típusú.

– Ismereteim szerint a világ vagy háromszáz himnusza között egyedülálló, hogy a miénk egy fohász, egy ima. Ami alapvető különbség minden más himnusszal szemben. Az Istent is azzal szólítja meg, hogy áldd meg a magyart, nem pedig, hogy óvd az uralkodót. Mindenképpen különleges. A transzcendens (természetfeletti) hívása a magyarságtól nem áll távol, de benne van az elszakadási, függetlenedési vágy, az identitáskereső reformkor lelkülete is. 1844-ben járunk, amikor Erkel Ferenc egy pályázatra megírja a zenét. Zseniális húzás volt, hogy erre Kölcsey Ferencnek ezt az akkor még nem széltében-hosszában elterjedt költeményét vették elő. Ráadásul a mélyen magyar, felmenőit a honfoglalásig visszavezető Kölcsey önmagában is egy csoda. Ül Csekén magányosan, csalódva, politikai csatározásoktól, kritikáktól körülvéve, gazdálkodik, és közben megírja, befejezi remekművét *A magyar nép zivataros századaiból* 1823-ban.

4. – Kölcsey költeménye különösebb visszhang nélkül pihen több mint húsz évig. Hogyan kerül újra elő?

– Jön egy fantasztikus figura, Bartay Endre, aki a Nemzeti Színház igazgatójaként egy igazi kulturális menedzser. Egyszer csak előszedi a Kölcsey-féle *Hymnust*, és megpályáztatja a megzenésítését. [...] Erkel egyhangú szavazással nyerte meg a versenyt.

5. – Milyen volt a többi mű?

– Mint egy világitótorony, úgy emelkedett ki közülük az Erkel-féle *Himnusz*. Létezik egy történet, miszerint Bartay bezárta Erkel egy szobába, mondván, hogy addig nem engedi ki, amíg meg nem írja a magyar himnuszt. Ez nyilvánvalóan csak legenda, hiszen valójában a zene egy jelíges pályázatra született. Erkel egy Kölcsey-idézetet választott jelígeül: „*Itt az írás, olvassátok*”.

6. – Úgy tudom, ez a szlogen egy elírás következménye.

– A *Vanitatum vanitas* című versben valóban az „*Itt az írás, forgassátok*” fordulat szerepel. Nem hiszem, hogy elírás volt. Erkel szent szöveggént kezeli a *Hymnust*, amiből maga is egy szent éneket komponál. Az „*Itt az írás*” mintha az Ige lenne, ebben az esetben pedig jobb az olvassátok, mint a forgassátok kifejezés. A *Himnusz* egy szakrális ének, egy közös imáról van szó. Mindig az az érzésem, hogy egyénekre van kitalálva. Amikor együtt éneklünk a magyarság, valójában mindenki külön-külön imádkozik. [...]

7. – Mintha a *Himnusz* megkomponálásakor egyáltalán nem lett volna szempont a könnyű énekelhetőség... Nem könnyű énekelni.

– Nem. Ennél csak a *Szózatot* nehezebb (nevet). [...] Annyi minden tapad hozzájuk, meghatározó történelmi pillanatok, sportesemények emléke, a neveltetésünk, hogy elcsendesedünk, fölállunk már az első hangoknál. Mivel ez már mind rájuk rakódott, nehéz objektíven megítélni ezeket a dallamokat.

8. – A hangszerelés és a tempó is változott az évek során.

– A *Himnusz* eredeti zenéje kicsit különbözik attól, amit az utóbbi, majdnem száz évben megszoktunk. Gyorsabb volt a tempója és más a kísérete. [...] Az 1930-as évek végén az egyik legjelentősebb magyar muzsikusként, Dohnányi Ernő áthangszerelte Erkel művét. A *Himnusz*ból monumentális, nagyzenekari darab lett, több fúvóssal és ütőhangszerrel, szélesebb gesztusokkal. Elhagyta a verbunkos fordulatokat a zenekari kíséretből, és egy nagy, hömpölygő, egyébként gyönyörű himnuszt írt belőle, vagy hát alakította át. Ha nagyon becsületesek akarnánk lenni, akkor most azt mondanánk: Erkel-Dohnányi *Himnusza* az, amit ma ismerünk.

9. – Érdekes a *Himnusz* élete a különböző történelmi korokban. Amikor megszületett, viharos gyorsasággal elterjedt, habár volt hivatalos himnusza az országnak. Később túlélt egy olyan rendszert, ami tüzzel-vassal irtott mindent, ami szakrális volt. Ugyanakkor nagyon meglepett, amikor erre az interjúra készültem, hogy csak 1989-ben iktatták törvénybe az állam hivatalos himnuszaként.

– Erkel jó pillanatban írta meg a *Himnuszt*. Nagy igény volt rá, 1848-ban már lehetett a Nemzeti Színházban is énekelni, de szó sem volt arról, hogy hivatalos legyen. Arra ott volt az osztrák császári himnusz. Senkinek eszébe se jutott, hogy azt ki lehet ütni a nyeregből. Voltak különböző nevezetes alkalmak, ahol énekeltek, megjelent nyomtatásban Deák Ferencnek ajánlva, mindig hozzátapadt valami szép magyar gesztus, énekeltek, amikor Kossuth földi maradványait hazahozták, az újratemetésén, s a 19-20. század fordulójának nagy nemzeti felbuzdulásakor is. Bartók Béla 1903-ban megírja a *Kossuth-*

szimfóniát, elsiratja az elbukott szabadságharcot. Kossuth alakját fölmagasztalja, s a csatazenében az osztrák oldalt a *Gott erhalte* torz változatával érzékelteti. Az Erkel által alapított Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara akkor még kikérte magának, hogy a császári himnuszt egy fiatal, Bartók nevű zeneszerző szemtelenül eltorzítja. Aztán persze amikor megszűnt a Monarchia, a *Gott erhalte* megszűnt császári himnusznak lenni, majd a németekhez került, és egy másik történet vette kezdetét.

10. – Mi pedig töretlenül énekeltük tovább a sajátunkat. Még az ötvenes években is, amikor a pártvezetésben komolyan felmerült, hogy mégiscsak jobb lenne az új időkhöz alkalmazkodóbb himnusz. Szövegírónak Illyés Gyulát, zeneszerzőnek pedig Kodály Zoltánt látták volna szívesen.

– 1952-ben, a kommunista diktatúra legsötétebb időszakában, Kodály Zoltán 70. születésnapján vetették fel egy új himnusz megalkotásának lehetőségét. Kodály a felkérésre lakonikus egyszerűséggel csak annyit válaszolt: „Jó az eredeti.” És milyen igaza volt!

A feladatlap bázisszövege az eredeti forrásszöveg módosításával (rövidítésével, nyelvtani egyszerűsítésével), de az eredeti szöveg integritásának megtartása mellett jött létre.

Forrás: Kóhalmi Andrea (2023): *A Himnusz mi vagyunk. Magyar Kultúra. 2023. III. évfolyam 1. szám 6–8.*

1. Döntse el, hogy az alábbi állítások közül melyek igazak az olvasott szövegre! Az igaz állításokat húzza alá!

- A szöveg a (szép)irodalmi – hivatalos – publicisztikai stílusrétegbe sorolható.
- Az olvasott szöveg műfaja interjú – esszé – riport.
- A szövegben az elsődleges kommunikációs cél, funkció a **felhívó** – tájékoztató – **kapcsolatteremtő** szerep, funkció.

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

2. A szövegben Batta Andrással beszélget az újságíró. Hogy ki Batta András, azt a szöveg elején megtudhattuk. A szöveg egésze alapján indokolja meg az újságíróra vonatkozó alábbi megállapítást! Két példát említsen!

Az újságíró alaposan felkészült a beszélgetésre.

Indoklás, példák: (Lehetséges válaszelemek)

- A beszélgetés során gyakran maga fogalmaz meg ismereteket.
- Nem kérdésekkel, hanem újabb információkkal lendíti tovább a beszélgetést.
- Jól ismeri a *Hymnus/Himnusz* történetét.
- Jártas nemcsak az irodalomban, de a zenében is.
- Maga is utal arra, hogy készült erre a beszélgetésre.

Más releváns válaszelemek is elfogadhatók.

Adható 2, 1, 0 pont.

3. A szöveg a himnuszok három típusát különíti el. Töltse ki a táblázatot az olvasott információk alapján!

A himnusz típusa	1-1 tartalmi jellemző, tulajdonság	Énekelhetőség, zeneiség (1-1 jellemző ÉS 1-1 példa)
dicsőítő ének	az uralkodót/ a monarchiát élteti/ magasztalja	jól megszólaltatható / egyszerű dallam / hangszereken is jól játszható ÉS pl. az angol himnusz
induló	harcos jellegű / a néphez/nemzeti dicsőséghez kapcsolódik	jól énekelhető / pattogó ritmusú ÉS pl. a francia/olasz himnusz
fohász, ima	Istenhez forduló, szakrális ének	eredetileg gyorsabb tempójú / verbunkos nehéz énekelni / monumentális, nagyzenekari darab / hömpölygő dallam ÉS pl. a magyar himnusz

Adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont

4. A szövegben három eltérő írásmód szerepel: himnusz, Hymnus, Himnusz.

a) Egészítse ki a hiányos mondatokat a megfelelő írásmódú szóalakkal!

Kölcsey Ferenc költeménye, a **Hymnus** Magyarország alaptörvénybe iktatott állami **himnusza**. Ünnepeles alkalmakkor közösen énekeljük a **Himnuszt**, melyet Erkel Ferenc zenésített meg.

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

b) Adja meg a kisbetűs írásmód – himnusz – magyarázatát! Ebben az esetben mire vonatkozik, mit jelöl a szó?

himnusz: műfajt jelöl / a műfajra vonatkozik / köznévi értelemben használjuk, nem tulajdonnév/cím.

Adható 1, 0 pont.

5. Batta András megemlíti, hogy „a világ vagy háromszáz himnusza között” egyedülálló a mi himnuszunk.

a) Mi a szerepe, jelentése az idézett szövegrészben a vagy szónak? (3)

a hozzávetőlegesség kifejezésére/a megközelítő pontosságra szolgál

Adható 1, 0 pont.

b) Milyen két rokon értelmű szóval helyettesíthető a vagy szó az idézett szövegrészben? körülbelül/cirka/mintegy/közel/megközelítőleg/nagyjából/hozzávetőlegesen/majdnem stb.

A két szinonima együttesen ér 1 pontot.

Adható 1, 0 pont.

Összesen adható 2, 1, 0 pont.

6. Bizonyítsa a szövegből vett két konkrét nyelvtani példával, hogy a 7. szövegegység állításai nemcsak a *Himnuszra*, hanem a *Szózatra* is vonatkoznak! (7)

(tapad) hozzájuk / rájuk (rakódott) / ezeket (a dallamokat) / a *Szózatot* nehezebb
Adható 2,1,0 pont.

7. Keressen egy-egy példát a 6. szövegegységből az alábbiakra! (6)

tárgyas szószerkezet: kezeli a *Hymnust* / éneket komponál

helyhatározós szószerkezet: versben szerepel /itt (van) írás

általános névmás: mindenki

részleges hasonulás: versben / imádkozik / szövegként / esetben

tárgyi alárendelő összetett mondat: Nem hiszem, hogy elírás volt. Elfogadható még: Úgy tudom, ez a szlogen egy elírás következménye.

Adható 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

8. Döntse el az olvasott szöveg alapján az alábbi állításokról, hogy igazak-e vagy hamisak! Írja a megfelelő betűjelet az állítás mellé, a táblázat 2. oszlopába! (I = igaz, H = hamis). A hamis válaszokat javítsa, tegye igazzá!

Állítások	Igaz / Hamis
1. Eredetileg a <i>Himnusz</i> zenéje gyorsabb volt, mint ahogy ma énekeljük.	I
2. A Habsburg császári himnuszt Händel írta Joseph Haydn nyomán.	H
3. A szövegben négy magyar zeneszerző neve fordul elő, akik a szöveg információi szerint kapcsolatban állnak Kölcsey <i>Himnuszával</i> .	H
4. A szövegben olvasható beszélgetés a 200 éves <i>Himnuszra</i> való megemlékezés egyik szép példája volt.	I
5. Tudjuk, hogy Erkel szándékosan változtatott a Kölcsey-idézetben, amit jeligéül választott pályázatához.	H

A hamis állítások javítása, igazzá tétéle:
1.
2. A Habsburg császári himnuszt Joseph Haydn írta Händel nyomán.
3. A szövegben két (Erkel, Dohnányi) / három (Erkel, Dohnányi és Kodály) magyar zeneszerző neve fordul elő, akik a szöveg információi szerint kapcsolatban állnak Kölcsey <i>Himnuszával</i> . Bartók Béla a császári himnusz eltorzításával szerepel a szövegben. (Nem szükséges, de lehetséges a két , illetve három zeneszerző nevének a felsorolása is.)
4.
5. Nem tudjuk biztosan, de Batta András feltételezi , hogy Erkel szándékosan változtatott a Kölcsey-idézetben, amit jeligéül választott pályázatához. Batta András szubjektív teóriája szerint...

A hamis állítások csak azok igazzá tételével érnek 1-1 pontot.

Adható 5, 4, 3, 2, 1, 1, 0 pont.

9. A szövegben szerepel két idegen szó, melyeket aláhúztuk. Válassza ki és karikázza be, hogy a megadott jelentések közül melyik lehet a szó valódi jelentése. A szövegkörnyezet segít a helyes megoldásban.

identitás: (a 3. szövegegységben szerepel)

- a) eszményítés
- b) önazonosság, öntudat
- c) jövőbe tekintés

lakonikus: (a 10. szövegegységben szerepel)

- a) meggondolatlan
- b) büszke, öntudatos
- c) rövid, tömör, lényegre törő

Adható 2, 1, 0 pont.

10. A *Himnusz* történetének eseményeit áttekintve töltsse ki az alábbi táblázatot az olvasott szöveg alapján! A táblázat egy rovata üresen marad, ahhoz a szöveg nem adott információt. Abba a rovatba írja bele, hogy: **NINCS INFORMÁCIÓ**.

IDŐPONTOK	ESEMÉNYEK
1823	Kölcsey megírja/befejezi a <i>Himnusz</i> című költeményét.
1844	Pályázatot írnak ki a <i>Himnusz</i> megzenésítésére/ Erkel Ferenc megírja a <i>Himnusz</i> zenéjét/megzenésíti a <i>Himnusz</i> t
1848	A Nemzeti Színházban március 15-én a <i>Bánk bán</i> előadásán énekelték a <i>Himnusz</i> t.
1938	Dohnányi Ernő elkészíti a <i>Himnusz</i> áthangszerelését.
1952	Illyés Gyulát és Kodály Zoltánt felkérlik egy új himnusz megírására.
1989	A XXXI. tv. 36. § -a kimondja: „a Magyar Köztársaság himnusza Kölcsey Ferenc <i>Himnusz</i> című költeménye Erkel Ferenc zenéjével”.
NINCS INFORMÁCIÓ	Hatályba lép az alaptörvény, amelynek preambuluma ¹ a <i>Himnusz</i> első sorával kezdődik: „Isten, áldd meg a magyart!”

Adható 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

11. Vizsgálja meg a szöveg végén található forrásmegjelölést! Hogyan függ össze a folyóirat címe az itt olvasható szöveggel? Válaszát egy, maximum két mondatban fogalmazza meg, ügyeljen mondata(i) nyelvi-stilisztikai megformálására!

Lehetséges válaszlelem

A folyóirat címe: *Magyar Kultúra*. Az olvasott szöveg a magyar kultúra egy jelentős szerzőjéhez/zeneszerzőjéhez/művéhez/évfordulójához/ünnepéhez kapcsolódik.

1 pont adható a tartami elemre.

1 pont adható a nyelvi minőségre, ha a vizsgázó egész mondat(ok)ban fogalmaz, és mondata(i) nyelvi minősége megfelel az általános követelményeknek.

Ha a vizsgázó nem a kérdésre válaszol, akkor a nyelvi minőség 1 pontja sem adható meg.

Adható 2, 1, 0 pont.

¹ preambuluma: egyes jogszabályok, alkotmányok emelkedett hangú bevezető része

Az Irodalmi feladatlap megoldásának értékelése, pontozása

- A feladatsor értékelése a központi javítási-értékelési útmutató alapján történik. A javítási-értékelési útmutató közli a megoldás lehetséges tartalmi elemeit és az ettől való eltérés lehetőségét.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségek vagy külön sorban szerepelnek, vagy / jel különíti el őket egymástól.
- A központi javítási-értékelési útmutató tartalmazza az egyes feladatokra adható pontok megoszlását. Fél pont nem adható.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A javító tanár mindegyik feladatban jelöli a helyesírási hibákat a központi javítási-értékelési útmutatóban közölt hibatípusok szerint. A végső minősítésben értékeli az egész dolgozat helyesírását és írásképét.

Irodalmi feladatlap

1. Állapítsa meg, hogy az alábbi információk, állítások melyik adott korstílusra, stílusirányzatra jellemzőek! A korstílusok, stílusirányzatok közül hármat felsorolunk, a hiányzó negyediket Önnek kell ismeretei alapján megadnia. Minden rovatba csak egy válaszelemet írjon!

A korstílusok, stílusirányzatok: klasszicizmus, romantika, naturalizmus

Jellemző jegyek	Stílusirányzat
pillanatnyi benyomások rögzítése, nominális stílus	impresszionizmus
minta- és szabálykövetés: pl. a drámákban a hármasszabály	klasszicizmus
a természettudományokra jellemző megfigyelési mód, dokumentatív hitelesség, biológiailag és társadalmilag determinált szereplők	naturalizmus
a műnemek, műfajok keveredése, erős lirizálódás, eredetiség	romantika

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

2. Töltse ki a táblázatot az alábbi megadott információkból **válogatva!** Segítségül soronként megadtunk egy-egy információt a táblázatban. Egy információt egyszer tud felhasználni. Minden rovatba csak egy információt írhat.

Szerzők: Babits Mihály, Janus Pannonius, József Attila, Petőfi Sándor, Radnóti Miklós, Vörösmarty Mihály, Zrínyi Miklós

Művek: *A Dunánál*, *Az apostol*, *A vén cigány*, *Pannónia dicsérete*, *Édes Anna*, *Hetedik ecloga*, *Tartózkodó kérelem*

Műfajok: dal, elbeszélő költemény, epigramma, eposz, óda, rapszódia, regény

A művek keletkezési ideje: 1464–1465, 1645–1648, 1795, 1848, 1855, 1936, 1967

Szerző	Cím	Műfaj	Keletkezés ideje
Janus Pannonius	<i>Pannónia dicsérete</i>	epigramma	1464–1465
Petőfi Sándor	<i>Az apostol</i>	elbeszélő költemény	1848
Vörösmarty Mihály	<i>A vén cigány</i>	rapszódia	1855
József Attila	<i>A Dunánál</i>	óda	1936

12, 11 helyes válasz 4 pont

10, 9, 8 helyes válasz 3 pont

7, 6 helyes válasz 2 pont

5, 4 helyes válasz 1 pont

3, 2, 1 helyes válasz esetén 0 pont

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

3. Az alábbi verseket három téma, tematika köré tudjuk csoportosítani. **Válogassa szét a tematikájuk alapján összetartozó műveket, majd nevezze meg a közös tematikát és a versek SORSZÁMÁT is írja az ábrába!** (A téma megnevezése és a hozzá tartozó két vers együttesen ér 1 pontot.) (Segítségül beírtunk néhány információt.)

1. Ady Endre: *Új vizeken járok*
2. Ady Endre: *A Sion-hegy alatt*
3. Babits Mihály: *A lírikus epilógja*
4. Juhász Gyula: *Anna örök*
5. Petőfi Sándor: *Minek nevezzelek?*
6. Balassi Bálint: *Adj már csendességet...*

A közös téma, tematika: szerelem / szerelmi költészet: 4., 5.

Adható 1, 0 pont.

A közös téma, tematika: istenes versek / vallásos költészet: 2., 6.

Adható 1, 0 pont.

A közös téma, tematika: ars poetikus versek /ars poeticák: 1., 3.

Adható 1, 0 pont.

Összesen adható 3, 2, 1, 0 pont.

4. Az alábbiakban két, Ön által is ismert műből olvashat egy-egy jellegzetes részletet. A részlet figyelmes elolvasása után oldja meg a feladatokat!

a)

– A polgármester! – kiáltott fel hirtelen Borbiró.

– Ejnye, híjjuk mán be akkor – mondta Csuli, s kiment elébe –, jóra való ember ez – szólt vissza a gróf felé.

Aztán kiment s kikiáltott a polgármesternek:

– Pista...

A polgármester visszafordult. Piros-őszes ember volt, neki is volt háromszázhusz hold földje, de jobban szeretett polgármesterkedni, mint gazdálkodni. Furcsa gusztusa volt.

– Pista, te – mondta neki Csuli –, egy jó murit akarunk csinálni, az isten áldjon meg, el ne rontsd.

A polgármester kék szeme szelíden mosolygott. Csuli nagy nyugalommal rágta a szivarját, s göcögte:

– Itt van ez a kis Wagner, hát rá szántuk a lepedőt... Tudod, itt van egy könyvvigéc, osztán kineveztem gróf Goluchovsky Agenornak, most osztán a kis Wagner csütörtökön estére egy jóképű koncertet vág össze neki... Jaj, nagyon jó pofa ez a vigéc, el is visszük hozzád vizitelni. Mer úgy gondolom, hogy be kell mutatni a várost, ha egyszer gróf Goluchovsky Agenor megtisztel bennünket...

– A fene egyen meg – nevetett a polgármester –, mán megint mibe töröd a fejed, te vén Csuli!

– Nono, csak ártatlan tréfa az egész.

A polgármester nevetett, s egyre jobban nevetett. Minek rontsa el ezeknek a vén gyerekeknek a kedvét.

A mű címe: Úri muri

Egy további (az adott részletben nem megnevezett/nem előforduló) **szereplő neve a műből:** Szakhmáry Zoltán/Lekenczey Muki/Rozika/Rhédey Eszter stb.

Adható 1, 0 pont. A műcím és egy további szereplő megnevezése együttesen ér 1 pontot. Az egyértelműen beazonosítható szereplő nevének helytelen írásmódja helyesírási hiba.

b)

– Úgyis olyan nehéz volt egymástól elválni; gondoltam, ezt a három napot maguknál töltöm el... Remélem, nem leszek terhükre?

Tóték még most se bírtak szólni. Az őrnagy bevitte kofferét, aztán visszajött, s a tettvágytól buzogva így szólt:

– Ha nincs kifogásuk ellene, dobozolhatnánk egy kicsit...

Elhallgatott. Nézelődött.

– Ejnye már – mondta. – Hová lett az új margóvágó, kedves Tót?

Tót megpróbált válaszolni, de ez csak a harmadik nekifutásnál sikerült neki.

– Levittem a kertbe, mélyen tisztelt őrnagy úr.

– Miért? – csodálkozott az őrnagy. – És háová?

– Csak ide a mályvákhoz – mondta szolgálatkészen Tót. – Tessék parancsolni, mindjárt megmutatom.

Eltűntek a sötétben.

Az olvasott részlet a mű zárójelenete, azonban egy fontos esemény még hátravan. Mi történik pontosan a műben az olvasott részlet folytatásaként?

Tót a margóvágóval feldarabolja/négy egyforma darabba vágja az őrnagyot.
(Ha csak azt írja a vizsgázó, hogy Tót megöli az őrnagyot, akkor nem kaphatja meg az 1 pontot.)

Adható 1, 0 pont.

5. Egészítse ki a könyv nélkül megtanulandó verset, versrészleteket a hiányzó földrajzi nevek szövegbe illő szóalakjával! Minden helyesen kitöltött idézet ér 1-1 pontot.

„Eddig **Itália** földjén termettek csak a könyvek,
S most **Pannónia** is ontja a szép dalokat.
Sokra becsülnek már, a hazám is büszke lehet rám,
Szellemem egyre dicsőbb, általa híres e föld!”

„Értünk **Kunság** mezein
Ért kalászt lengettél,
Tokaj szőlővesszein
Nektárt csepegtettél.
Zászlónk gyakran plántálád
Vad török sáncára,
S nyögte Mátyás bús hadát
Bécsnek büszke vára.”

„**Verecke** híres útján jöttem én,
Fülembé még ősmagyar dal rivall,
Szabad-e **Dévénynél** betörnöm
Új időknék új dalaival?”

A 'Bécs' és 'Dévény' szóalak nem fogadható el.

Adható: 3, 2, 1, 0 pont.

6. Az alábbi irodalmi dominón nem pöttyök szerepelnek, hanem nevek és az irodalommal kapcsolatos kifejezések, fogalmak, idézetek. Keresse meg az összeillő párokat, majd rakja sorrendbe a dominókat úgy, hogy az 1. dominó jobb oldala az utána következő dominó bal feléhez illeszkedjen. Ügyeljen arra, hogy az utolsó dominó jobb oldala és az első dominó bal oldala kapcsolódjon egymáshoz! Egy összetartozó pár 1 pont.

Adja meg a dominók helyes sorrendjét!

1. dominó _5._ dominó _3._ dominó _4._ dominó _2._ dominó

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont. Egy összetartozó pár 1 pont.

A MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes **értékkitétele** eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó **véleménye** eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A műértelmező szövegalkotás (egy mű értelmezése vagy témakifejtő dolgozat/esszé írása) javítási-értékelési útmutatója két részből áll:

I. a mindkét feladattípusra vonatkozó általános értékelési szempontokból,

II. az egyes feladatokhoz tartozó feladatspecifikus értékelési szempontokból.

A megoldás értékelésekor az általános és a feladatspecifikus szempontokat egyaránt figyelembe kell venni.

Az általános értékelési szempontok az elvárható teljesítményt írják le. Amilyen mértékben teljesülnek az egyes szempontokhoz tartozó kritériumok, a javító tanár ezzel arányosan ítéli meg a szempontokhoz rendelt pontszámot.

A feladatspecifikus értékelési szempontok közlik az adott feladathoz kapcsolódó lehetséges tartalmi elemeket, valamint a konkrét feladatkiírás függvényében megítélhető pontszámokat. **A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.** Nem elvárt a javítási-értékelési útmutató szakmai nyelvének használata.

Az értékelés során kizárólag a kitűzött két feladat valamelyikére adható pont. A vizsgázó összesen 0 pontot kap, amennyiben a feladatot egyáltalán nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a szerkezet és a nyelvi minőség pontszáma is csak 0 lehet.

A műértelmező szövegalkotás során a vizsgázó a két különböző szövegalkotási feladatból választ egyet. Ha a vizsgázó két feladatot is megoldott, és nem jelezte egyértelműen, melyiket szánja végleges megoldásnak, a sorrendben először szereplő feladatot kell értékelni.

Értékelni csak az adott két téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Általános értékelési elvek

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 30 pont), a szövegszerkezetre (elérhető: 5 pont) és a nyelvi igényességre (stílus, nyelvhelyesség) (elérhető: 5 pont) adható pontok teljesítménytartományait. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő a dolgozatot a három értékelési szemponton belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

Tartalmi minőség – adható összesen 30 pont. A bázisszöveg és a feladat értéke; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszelemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának; a problémaérzékenység, lényeglátás, témataartás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás szerint. Terjedelem: 500–800 szó.	
30–25 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) meggyőző alkalmazása
24–19 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
18–13 pont	jellemzőn hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás, helyenként megalapozatlan következtetések; korlátozott fogalmi tájékozottság, előfordul tárgyi tévedés; törekvés releváns vélemény megfogalmazására
12–7 pont	alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségében felületes közlések, megalapozatlan állítások; hiányos tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések; törekvés azonosítható vélemény megfogalmazására

6-0 pont	nem reflektál a feladatban adott szempontokra, sok tartalmatlan közlés, hiányzó vagy téves fogalomhasználat; félreértések, alig vagy nem azonosítható álláspont
Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem: 500-800 szó) szerint.	
5-4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem (+/- 50 szó)
3-2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás) elvárt terjedelem (+/- 50 szó)
1-0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (450 szónál kevesebb)
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 5 pont a nyelvi regiszter, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
5-4 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondatszerkesztés; pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; 1, esetleg 2 kisebb nyelvhelyességi hiba
3-2 pont	választékosságra törekvés, bizonytalanság a nyelvi regiszterben, mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
1-0 pont	a szövegre jellemző az igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondatszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Olvassa el Márai Sándor *A válasz* című novelláját! Értelmezze a három főbb szereplő (Z., az özvegy és a pap) nyelvi és nem nyelvi kommunikációjának sajátosságait! Magyarázza a kimondatlanság történetalakító szerepét a műben! Dolgozatában mutassa be az általános érvényű üzenet megteremtéséért felelős prózapoétikai jegyeket!

Megoldása 500–800 szó terjedelmű legyen!

Márai Sándor: *A válasz*

A pap fél öt felé végzett a halotti beszéddel: de mire hazaértek a temetőből, már bealkonyodott. A kerti ház a temetés ideje alatt megtelt távoli családtagokkal és idegenekkel. Október eleje volt, de a kakukkfű szagú, tömött, édes őszi illatát alig lehetett érezni az eső nedves gyolcsán át, amely mindent begöngyölt. A gyászolók dideregve járkáltak a társalgóban; akik a közelben laktak, rögtön kocsijukat kérték, az idősebbek az ebédlőbe vonultak, körülülték a kerek asztalt, teáztak s önkéntelenül is felszabadult hangon, közömbös dolgokról beszélgettek. Az özvegy bement a szobájába, megmosta arcát és megigazította haját. Aztán leült ő is a kerek asztalhoz, s szótlánul, szemével igazgatta a felszolgálókat. Csendes tort ültek, s halkán, tapintatos közönnyel beszélgettek.

A fiatal pap a háziasszony jobbján ült. Kissé feszesen ült e gazdag, úri házban, ahová most hívták másodszor, mikor el kellett temetni Z.-t, az urat. Összefonta karjait és szigorúan nézett körül. Mint minden nagyon fiatal ember, aki hivatásánál, szerepénél fiatalabbnak érzi magát, gondosan ügyelt mozdulataira: egy hanggal, egy-egy mozdulattal óvatosabb, komolyabb és udvariasabb volt a kelleténél. Esztendeje csak, hogy megkapta e plébániát. A családi arcképeket nézte a szemközti falon, az idegen, büszke, régies arcokat; a pap szegény ember volt, szegények között élt, s most, mikor először akadt dolga e híres, gazdag házban, nagyon vigyázott, hogy ne legyen a háziakhoz büszke, sem alázatos. Ezért kissé mereven ült; nem nyúlt a borhoz és nem beszélt.

Az özvegyet látta néha a templomban. A Z. családnak külön padja volt, a szószék alatt. De most, a kora esti világítás erős szobafényében, kalap nélkül, otthonában, a temetés napján, oly idegen volt ez az ötvenéves női arc, olyan bezárt és szenttelen, gyászában olyan megközelíthetetlen és elutasító, hogy a fiatal pap elsomorodott. A gyászhoz alázat kell, gondolta. Miért nem jajveszékel? Vagy sírjon néha, egy-egy könnycseppet ejtsen, alázza meg magát előttünk, mutassa, hogy fáj. Isten azért adta a fájdalmat, hogy megmutassuk. Milyen büszkék ezek! Lehajtotta fejét, komoran nézte az asztalkendőt, érdes ujjával elgondolkozva dörzsölte a finom damaszt szegélyét.

Hét felé, mikor a suttogó, illedelmesen halk, családias és atyafiságos beszélgetés lassan felengedett – a férfiak már bort ittak, szivaroztak, s minduntalan elhangzottak a gyász közhelyei –, a pap csendesen felállt, bocsánatkérően pillantott az özvegyre, s kiment az ebédlőből. Úgy gondolta, tapintatosabb, ha elhagyja most őket. A társalgóban tájékozatlanul nézett körül; ez a szoba tele volt bőrholmik, vadászfegyverek, nemes kávé és finom dohány illatával. A szobában már lecsavarták a fényeket; csak a megboldogult Z. íróasztalán égett egy zöld ernyős lámpa. A fiatal pap állt a félhomályban, s mélyen beszívta ez idegen szoba nehéz, hideg és szomorú illatát. Török harci kések lógtak a falon, egy metszet, mely hóval borított utcát ábrázolt, s egy barna keretes kép, melynek üvege alatt mirtuszágakat s a Z. házaspár esküvői fényképét pillantotta meg. Egy pillanatig nézte ezt a képet: a fiatalasszony és a férfi kemény, szigorú pillantással bámult a világba. Rossz házasság volt, gondolta a pap. Van itt valami hideg, valami feloldatlan. Didergett, s megfordult, hogy elmenjen innen.

E pillanatban felnyílt az ebédlő ajtaja. Az özvegy állott a fénysávban; kutató pillantással nézett a sötétbe, hunyorító, fáradt szemekkel.

– Már elmegy, főtisztelendő úr? – mondta halkán; s gyors, erélyes mozdulattal behúzta maga után az ajtót. – Egy pillanatra.

A fiatal pap megijedt, hogy az özvegy a gyászbeszéd tiszteletdíját akarja átnyújtani. Elvörösödött; még mindig nem szokta meg, hogy papi cselekedeteiért pénzt is elfogadjon. Az özvegy a szoba félhomályában mintha megnőtt volna. Egyenesen és keményen állott, azzal a kissé gögös, megközelíthetetlen tartással, mint a temetés alatt is, s ahogyan az elébb ült rokonai között, a teaasztalnál.

Aztán egyszerre összecsuklott. Mintha megingott volna; a pap önkéntelen mozdulattal, hozzálépett és karját nyújtotta. Megdöbbenéssel látta, hogy a fegyelmezett asszony sír. Semmi nem volt

természetesebb, mint ez a sírás, egy özvegy sírása, néhány órával ura temetése után; s a pap mégis megborzongott. Ez a sírás is olyan szemérmes volt, hangtalan. Az asszony elhárította a pap karját, a karosszékekkel övezett, horgolt terítővel letakart, ovális asztalhoz lépett, leült, zsebkendőjével, könnyű és finom mozdulattal megtörölte szemét, s helyet mutatott a papnak.

– Olvassa el! – mondta váratlanul, átmenet nélkül. Most csendes volt a hangja, csendes és meleg.

A papírszelet, melyet hirtelen mozdulattal átnyújtott a papnak, jegyzőkönyv lapja lehetett. Összegyűrt lap volt, melyet már sokszor olvastak, kisimítottak, összehajtottak.

A pap közel tartotta szeméhez és betűzni kezdte a papírlap szövegét. A félhomályban nagy, izgatott betűkkel, lázas, kiabáló jegyekkel, ceruzával írott szókép derengett feléje. Egyetlen szó volt a kitépett lap szövege; mintha nem is írták, inkább csak rajzolták volna.

– „A választ!” – olvasta a pap.

Egy ideig nézték egymást.

– Főtisztelendő úr – mondta kissé rekedten, csendesen az özvegy. – Kérem, hallgasson meg. Ön még fiatal ember. Bocsásson meg; nem akartam bántani. Talán azt szerettem volna mondani, hogy nem régen él még a mi körünkben, nem ismeri itt az embereket. Talán jó is, hogy idegen – mondta halkabban, mintegy önmagának. – Az elébb, mikor felállt, hogy elmenjen innen, úgy éreztem, meg kell mutatnom magának ezt az írást. Férjem írta, halála előtt egy órával. Akkor már nem tudott beszélni.

– Férjem szégyenlős ember volt – mondta aztán, egészen halkán. – Úgy értem, volt benne valami nemes szemérem, kerülte a bizalmas szavakat, a nagy hangú, puffogó érzelmi kitöréseket. Ez a mi házasságunk szerelmi házasság volt. Talán... – mondta az özvegy, s körülnézett a homályban. – Talán szerelmi házasság volt. De soha nem beszéltünk erről. Sokáig azt hittem, nem is kell beszélni erről. Mit érnek a szavak? Csak az élet tud válaszolni. Mindig volt benne valami dacos, férfiasan hallgatag. Úgy kérte meg a kezem, oly szigorúan, hogy elnevettem magam. Még nagyon fiatal voltam. Férjem alig valamivel idősebb. Összevágta bokáját, mint egy rossz színdarabban, megkérte a kezem, aztán kiment a szobából. Félszeg ember, gondoltam. Ez a félszesség tetszett nekem. Azután hozzámentem s kezdődött az élet. Házáséletünkben is ilyen szűkszavú maradt. Nem emlékezem reá, hogy... bocsásson meg... valaha is szerelmet vallott nekem az uram.

– A fiatal pap érezte, hogy az özvegy elvörösödik; s zavarában lehajtotta fejét. – Kérem, főtisztelendő úr, értse meg, a mi házasságunk boldog volt. Milyenek a boldog házasságok, általában? Bizonyosan nem azért boldogok, mert beszédesebbek. Megértettem az uram szemérmét, ezt a szófukar, gyöngéd és nemes irtózást az érzelmek mutogatásától. Nem mondom, talán örültem volna, ha néha derűsebb, könnyebb. De soha nem vágytam fellengzős vallomásokra. Mindaz, amit mondhat az ember, olyan kevés. Az élet, a valóság olyan félreérthetetlen. S aztán, ő akarta így... – és sóhajtott.

A pap visszaadta az özvegynek a papírlapot; s önkéntelen védekező mozdulattal karba fonta kezét.

– A harmadik évben észrevettem, hogy nem tudok róla semmit. Hogy mondjam ezt meg? Élek egy ember mellett, s nem tudok róla semmit. Ismerem napjai minden óráját, szándékait, cselekedeteit. Csendes ember. Nem iszik. Nem mulató. Ha kérek valamit... igen... volt az a zavart nézése, ha kértem valamit, felnézett a mennyezetre, kissé összevonta szemöldjeit, mintha számolna. De máskor is így számolt, akkor is, ha arra kértem, menjünk ki vacsora után a kertbe. Aztán, mint aki jól megfontolta a dolgot, bólintott és teljesítette a kérést. Mindig teljesítette, akármit kértem is. Megfontolt ember, ez volt a híre. És: büszke ember. Különc, zárkózott ember, mondták. De soha nem volt közöttünk veszekedés, főtisztelendő úr. A harmadik évben, egy reggel, bejött a szobámba; a fésülködőasztal előtt ültem, hajam sütöttem. Asszonyok nem szeretik, ha ilyenkor zavarják őket. A sütővason át néztem rá, rosszkedvűen. Erős léptekkel nyitott be a szobába, s örökké látni fogom: megállt a küszöbön, lovaglósizmában, kezében a pálcával, nyakában a fehér selymekendő, melyet karácsonyra vettem neki, nyakkendő helyett, a lovagláshoz, s a kendőben egy kámeás tű; egyik kezén még ott simult a kesztyű. Így állt az ajtóban. S volt az arcában valami... nem, ön ezt nem érti, hiszen nem ismerte... ebben a pillanatban volt valami ezen az arcon... Valami, amit soha nem láttam később. Indulat? Nem tudom. – Behunyta szemét. – Kíváncsiság – mondta, kereső hangszíjjal, tétován. – Kíváncsiság, nyugtalanság. Soha nem láttam olyan élőnek az arcát. Szeme fényes volt, csillogott. Én ott ültem, abban a hajsütős, reggeli rendtelenségben. Soha nem szokott ebben az órában szobámba lépni. Így állt, aztán erős léptekkel megindult felém, megállt a karosszék mögött, két kezét vállamra tette, s a tükörből láttam, amint fölém hajol... Olyan furcsa volt ez... Szokatlan volt és ijesztő. Mert úgy nézett rám – nem, nem tudom elmondani. Úgy nézett, komolyan és mégis mosolyogva, jókedvűen, s mégis oly halálos komolyan, mintha eszébe jutott volna... mintha kérdezni szeretne valamit... Valami nagyon fontosat. Két keze erősen fogta a vállam.

A tükörből láttam arcát, ezt a kérdező arcot, amelyből sugárzott ez a hirtelen, erőszakos kérdés. Már megmozdult az ajka. Én nem tudom, mi történt akkor.

Felemelte csontszin, hervadt kezét, s mint aki homályba néz, rövidlátó pillantással, fejfájós, vontatott hangon mondta:

- Soha nem fogom megérteni. Férfiak ezt talán nem is értik. Ott ültem, a rendetlen szobában, kibontott hajjal, a sütővassal kezemben, reggeli kócoságban. Csak azt éreztem, hogy haragszom. Valami rendetlenség volt mindebben, valami támadásszerű, ahogy bejött a szobába és kérdezni akart valamit, ilyen váratlanul, ilyen sürgősen, ilyen némán és mégis hangosan, valami olyan fontosat, hogy visszafordult a lovával... A tükörben találkoztak pillantásaink. Egyik kezem megmozdult, átnyúltam vállamon, lefejtettem és ellöktem a kezét. Ennyi volt az egész. Rosszkedvű voltam, szeszélyes... Istenem, az élet egy pillanata volt, annyi millió pillanat után és előtt. Egy ideig még nézett reám, azzal a sötét, kérdező, gonosz tüzü pillantással. Aztán becsukódott megint az arca, s olyan volt, mint régen, olyan bezárt, komoly. Sarkon fordult és kiment a szobából.

- És később? – kérdezte a pap.

- Később? – Az özvegy a levegőbe nézett. – Később, igen. Egy ideig nem vettem észre semmit. Én estére már elfelejtettem az egészet. De ő nem felejtette el. Soha többé nem beszélt róla. De nem felejtette el. Ilyen ember volt. Még huszonnégy évig éltünk együtt. De soha többé nem kérdezte. Csak most, mikor haldoklott... Már eszméletlen volt. Harmadik napon kinyújtotta kezét, hogy írni akar. Ezt írta föl: „A választ!”... Érti ezt, főtisztelendő úr?...

- Azt hiszem, értem – mondta a fiatal pap; s lehajtott fejjel ült, a szőnyeget nézte.

- Érti, érti! – kiáltotta most valami gonosz, fájdalmas hangsúllyal az özvegy; s hirtelen felállt. – Érti! De hát ki ért egy embert? Ki ért egy férfit? Mi fáj neki? Mit akart tudni? Miért nem kérdezte meg aztán, később, soha?... Érti! De hát mi volt a kérdés? És mi lehetett a válasz? Nem volt válasz az egész életem? Szavakkal is meg kellett volna mondani?

- Talán – mondta a pap; s ő is felállt és meghajolt.

Mindketten lehajtották fejüket, s szótlánul indultak az ajtó felé.

- Bocsásson meg – mondta az özvegy –, bocsásson meg, főtisztelendő úr. Ön még fiatal... Isten szolgálja, de fiatal ember. Csak elmondtam, mert nem akartam egyedül maradni ezzel a kérdéssel... vagy parancsal... nem is tudom. Bocsásson meg! – mondta még egyszer, a régi, rekedt, kemény hangon; s kiegyenesedve állt és kezét nyújtotta.

A tornácon már sötét volt. A pap találmra elindult a ködben, a fason át. Fázott. Gyorsan ment a sötétben, fejét rázta, borzongott, s valahogy öregebbnek érezte magát.

Márai Sándor: A válasz. In: *Mágia* (1941). Helikon Kiadó, Budapest. 2001. 151–157.

A **Tartalom** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgáló

- I. értelmezi a három főbb szereplő (Z., az özvegy és a pap) nyelvi és nem nyelvi kommunikációjának sajátosságait,
- II. magyarázza a kimondatlanság történetalakító szerepét a műben,
- III. bemutatja az általános érvényű üzenet megteremtéséért felelős prózapoétikai jegyeket.

Lehetséges tartalmi elemek a feladat kiírásának szempontjai szerint:

- I. **A szereplők (Z., az özvegy és a pap) nyelvi és nem nyelvi kommunikációjának sajátosságai:**
 - A novella visszaemlékező nézőpontú szerkesztésének köszönhetően a főbb szereplők nyelvi és nem nyelvi kommunikációja két külön idősíkból (jelen és múlt), valamint két párbeszéd- és élethelyzetben vizsgálható.
 - Az özvegyel és a fiatal pappal Z. úr, a férj temetésének napján ismerkedünk meg: kommunikációjuk sajátosságait itt figyelhetjük meg először.

-
- Az özvegy kommunikációja a történet kezdetén, a jelenben jellemzően nonverbális: tekintete, szótlán csendje, tartása és mozdulatai helyettesítik élőszóbeli megnyilatkozásait. Az asztalnál némán ült, a felszolgálókat is szemével igazgatta. Az olvasó a nő szótlanságára ekkor még a gyászban, esetleg a karakter alkati sajátosságaiban keres választ.
 - A halotti toron a pap is néma volt: csendjét az olvasói tudatban fiatalságából adódó tapasztalatlansága, tanácstalansága és kényszeres viselkedésbeli önkontrollja mellett kívülállósága (gazdagok közt szegény, helyiek között idegen, laikusok között egyházi ember, korosabbak közt fiatal) indokolhatja. Zavarát testbeszéde jelezte: karjait maga előtt összefűzte, fejét némán lehajtotta, később az asztalterítőt dörzsölgette, tekintetével a szobát és az özvegyet pásztázta. Kerülte a párbeszédhelyzeteket. Távozni is némán készült. Didergett.
 - A pap az özvegyet a halotti tor folyamán végig figyelte; környezete, múltjának látható részletei (pl. esküvői képe) és viselkedése alapján magában véleményt formált róla. Ez a kialakult kép vált kettejük verbális párbeszédében viszonyítási ponttá.
 - A történetben az özvegy kezdett beszélgetést a pappal. Ezt az élőbeszédbeli megnyilatkozást is nonverbális kommunikáció vezette be: a papot marasztaló asszony kezdetben egyenes, kemény tartása összecsuklásba váltott; a zavarában elvörösödő pap pedig karját nyújtotta a megtört nőnek, aki ezt a gesztust testbeszédével utasította el („*elhárította a pap karját*”). Az özvegy sírni kezdett, majd némán helyet mutatott a papnak. A pap megborzongott. A beszéd hiányát a befogadói tudat leginkább a szokatlan élethelyzetnek tulajdonítja.
 - A két szereplő közötti beszélgetést a nő minden átmenet nélkül indította el. Szóbeli megnyilatkozásának igényét meg is indokolta. A papban fiatal, kívülálló, egyházi embert, férfit látott; tőle az őt foglalkoztató kérdésekre tárgyilagos választ remélt. Ez a remény készítette tehát megszólalásra.
 - Ezt követően a papnak kis cédulát nyújtott át, melyen az azóta meghalt férj által írt mondat („*A választ!*”) állt. Ez a gesztus volt hosszú monológjának nyitánya.
 - E monológban mesélte el házasságáig vezető útját, az egykori lánykérés körülményeit, itt utalt későbbi férjének félszeg, szemérmes szükszavúságára is. Múltidéző nézőpontú, halk megszólalását az élőbeszédszerű narráció idézi; az asszony kommunikációja vallomásos. Beszédszólamában a szemérmes szükszavúság emberi erénye mellett érvelt; a házasságok boldogságának fokát nem a kommunikáció mértékéhez mérte. Beszédét az életében egykor elmaradt szerelemvallás/vallomás felidézésekor zavar kísérte (elvörösödött).
 - A pap némán, fejét lehajtva hallgatta az özvegyet; a kezébe csúsztatott cédula visszaadását követően „önkéntelen védekező mozdulattal karba fonta kezeit”. Hangtalan testbeszéde tanácstalanságának, válaszképtelenségének jele volt.
 - Az özvegy ezt követően házasságuk alakulását idézte fel monologikus megszólalásában. Beszéde indulati többletről árulkodott. Beszédmódjának szaggatottságát, amit a szövegben a visszatérő három pont jelez, a múlttal való szembesülés és a megérteni vágyás élethelyzete indokolhatja.
 - Múltidézése során végig kommunikációs kapcsolatban maradt a pappal: megszólította beszélgetőpartnerét („*nem, ön ezt nem érti, hiszen nem ismerte...*”). Nyilatkozásában egy konkrét, múltbéli életesemény (a férje „kérdése”) minél pontosabb felidézésére törekedett: szemét behunyva beszélt. Megszólalása önelemző szándékról tanúskodott („*Olyan furcsa volt ez... Szokatlan volt és ijesztő.*”).

-
- A jelenet felidézésének folytatásában az özvegy tekintete („mint aki homályba nézett, rövidlátó pillantással” és hangja is („*fejfájós, vontatott hangon*”) megváltozott. Tépelődő, önértést sürgető beszédmódja változatlan maradt, amikor saját egykori válaszreakciójának elmeséléséhez ért.
 - A múltbéli történet zárlatát a pap megszólalása sürgette („*És később? – kérdezte a pap.*”). A haldokló férj kérésének („*A választ!*”) említése után az özvegy közlésmódja nagy indulati többletet mutatott: („*Érti, érti! – kiáltotta most valami gonosz, fájdalmas hangsúllyal*”). Kérdései („*De hát mi volt a kérdés? És mi lehetett a válasz?*”), („*Nem volt válasz az egész életem? Szavakkal is meg kellett volna mondani?*”) és felkiáltásai visszamenőleg kérdőjelezték meg egész házasságának értékét („*Talán szerelmi házasság volt.*”) és működési gyakorlatát.
 - A pap reakciója („*Talán*”) teljes válaszképtelenséget mutat: azt a helyzetet, amelyben Isten és a szavak embereként nem tudott választ adni egy valódi és mély, a beszédalapú kommunikáció hiányából fakadó emberi dilemmára.
 - Az írásmű zárlatában az özvegy kommunikációjából eltűnt az érzelmi kitörés minden kísérőjelensége. Utolsó mondataiban már a megnyilatkozás szándékát indokolta: „*Csak elmondtam, mert nem akartam egyedül maradni ezzel a kérdéssel... vagy paranccsal...nem is tudom*”.
 - A jelenet végén az özvegy és a pap kommunikációja ismét néma testbeszéd volt: a lehajtott fej, majd a pusztá kéznnyújtás kapcsolatzáró szerepet töltött be a „beszédterben”.
 - A felidézett történetben azonban kulcsszerepet játszanak Z. úr és felesége házasságának kommunikációs sajátosságai. Ebben a házasságban az érzelmek megfogalmazására képtelen férj viselkedése és gátlásai a feleség által elfogadottá, majd szerethetővé váltak. A gyengéd érzelmekről való beszéd hiánya életgyakorlatukká vált.
 - Ez a közlésbeli gát mégis hiányként mutatkozhatott a férj életében, hiszen egyetlen alkalommal megpróbálta leküzdeni azt. A múltban megfogalmazott, ámde végül fel nem tett kérdésre haláláig kereste és vágyta a választ.
 - A feleség kommunikációját férje a házasságban nagymértékben alakíthatta. Hitvesként elfogadta, majd maga is életgyakorlattá tette az érzelmi közlékenység hiányát. Férjének – az ő igényeit figyelve – igaz, szerető társa akart lenni, azonban érzékelte a kommunikációs hiányosságok következtében fellépő eltávolodást. Házassága harmadik évében szinte idegenként élt egy számára ismeretlen ember oldalán.
 - Az általa feltárt múlt legfontosabb jelenetében nem ismerte fel férje szokatlan viselkedésének igazi okát és jelentését. Rossz helyen és alkalmatlan pillanatban testbeszéde révén elszalasztotta az egyetlen lehetőséget: nem fogadta, így megválaszolni sem tudta a neki szánt szerelmi vallomást.
 - A férj halálakor, hibásan rögzült kommunikációs stratégiája következtében már nem tudott eleget tenni a feléje irányuló, immár verbalizált kérésnek, Z. úr így válasz: szerelemvallás nélkül halt meg. Az ebből fakadó hiányérzet az özvegy hátralevő életét is terhelhette.

II. A kimondatlanság történetalakító szerepe a műben:

- Z. úr és feleségének házasságát az érzelmek kimondásának teljes hiánya jellemezte. Ez az állapot feltehetőleg a férj neveltetéséből, alkati sajátosságaiából, tanult viselkedésmintáiból fakadhatott, azonban a valódi okokról nem szolgál információval az elbeszélő. A férj gátlásai idővel a házasság uralkodó életgyakorlatává váltak, hiszen a feleség elfogadta és maga is követni kezdte a kommunikációnak ezt a módját.
- Az érzelmek kimondásának hiánya azonban falat emelt a házasfelek között. A feleség idegenként élt férje oldalán a házasságban.
- Az érzelmi közlés kerülése a férj számára is kudarcot jelenthetett, ezért szedte össze minden bátorságát az adott pillanatban, hogy megnevezze és megválaszoltassa érzéseit.
- Az alkalmatlannak ítélt helyzetben érkező szándékot a feleség – a tanult módon: szavak nélkül, pusztán gesztusokkal – elutasította.
- Ez a visszautasítás vált történetformáló szerepűvé a műben: a kétségeit évtizedeken át magával cipelő férj a halál kapujában bizonyosságra vágyott. Életében másodszor, immár szavakkal is kifejezve törekedett a kimondásra.
- Az utolsó életpillanat erőtlenségében azonban már nem tudta megfogalmazni a kérdést; e kimondatlan kérdésre mégis választ várt a feleségtől.
- A megnevezési képesség hiánya a végjátékban végleg eredménytelenné tette a kommunikációt: Z. úr úgy halt meg, hogy soha nem mondta ki, hogy szereti a feleségét, és soha nem hallotta, hogy a felesége szereti őt.
- A feleség érzelmi kommunikációjának alakulása a történet jelenének ismeretében is vizsgálható. Látható, hogy az érzelmi közlés nehezítettsége az életében tartósan fennálló jelenséggé vált.

III. Az általános érvényű üzenet megteremtéséért felelős prózapoétikai jegyek:

- A novella elbeszélési terére a mű folyamán nem derül fény.
- Az alkotás elbeszélési ideje valóságos, ámde ismeretlen marad.
- A mű főbb szereplőinek kiléte végig homályban marad: Z. úr, a feleség és a pap is névtelenül válnak a történet főbb szereplőivé.
- A novella központi kérdése révén (az emberi életben az érzelmek kimondásának nélkülözhetetlensége) általános emberi dilemmát/dilemmákat állít ábrázolásának középpontjába.

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a *Javítási-értékelési útmutatótól* eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható.

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: TÉMAKIFEJTŐ DOLGOZAT/ESSZÉ ÍRÁSA

Mutassa be az este, az éjszaka napszakához kapcsolódó jelentéseket magyar költők lírai műveiben! Fejtse ki, hogy a választott alkotásokban megjelenített motívum, toposz milyen különböző jelentéseket hordoz, milyen hangulatteremtő erővel bír! Legalább három, különböző szerzőtől származó lírai alkotás értelmezésével szemléltesse a témát! Írásműve 500–800 szó terjedelmű legyen!

Lehetséges példák a kerettantervi törzsanyagból:Csokonai Vitéz Mihály: *Az estve*Berzsenyi Dániel: *Levéltöredék barátnémhoz*Ady Endre: *Kocsi-út az éjszakában, Emlékezés egy nyár-éjszakára*Babits Mihály: *Esti kérdés*Kosztolányi Dezső: *Hajnali részegség*Juhász Gyula: *Tiszai csönd*Tóth Árpád: *Esti sugárkoszorú*Radnóti Miklós: *Hetedik ecloga*Pilinszky János: *Négysoros*Dsida Jenő: *Nagycsütörtök*

A **Tartalmi minőség** szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb teljesítménytartományba, ha a vizsgázó

1. **legalább három, különböző szerzőtől származó**, a feladatkiírás szempontjából **releváns lírai alkotást** választ,
2. a választott művekben az est, az éjszaka toposz **jelentését, gondolati és hangulati tartalmát kifejti**,
3. helyesen értelmezi a választott művek **különböző jelentéstartalmait, hangulati elemeit**.

Lehetséges tartalmi elemek

- Az estéhez, az éjszakához mint az idő múlását jelző toposzhoz számos jelentés kötődik.
- Az este toposza kettős jelentésű: a gondolkodás, a magány, a termékeny egyedüllét, a csend idejeként jelenik meg az irodalomban, ezzel egyidőben az éjszaka a félelem, a rontások, a halál és gyász, az útvesztés és a bűn napszaka.
- Az emberi szellemet kezdetektől fogva lenyűgözte a toposz kettőssége és többértelműsége. Az esthez, az éjszakához kapcsolódó asszociációk gyakran ambivalens jelentéstartalommal jelennek meg a művészeti alkotásokban. Az éjszakához kötődő érzések rendszerint a félelem- és a biztonságérzet, a szorongás és a fesztelen gátlástalanság, a felszabadult boldogságérzet és a magány melankóliája köré rendeződnek. Az éjszaka átvitt értelemben a szellemi és lelki sötétség, az erkölcsi sötétség, az ösztönvilág szinonimája.
- A magyar irodalom számos **epikai** és **drámai** alkotásában az est, az éjszaka toposza központi, szövegszervező szerepet tölt be (jellemző epikai, drámai példák a *János vitéz*, a *Csongor és Tünde*, a *Toldi* és a *Toldi estéje*, *Az ember tragédiája*, Arany János balladái közül a *Tengeri-hántás*, *Híd-avatás*, *Ágnes asszony* és *A walesi bárdok*, Jókai regényei).
- A **lírai** műnembe tartozó magyar irodalmi művek szemantikai, tematikai és hangulati szempontból sokszínű feldolgozását nyújtják az est és az éjszaka toposzának.
- **Csokonai Vitéz Mihály** költészetében az este komplex módon jelenik meg. *Az estve* szerkezete a klasszikus sémát követi: a vers leíró részének (piktúra) jellemző élménye az **esti természetben megélhető harmónia** és az azt kifejező képszerűség. A perspektíva az egész horizontot betöltő lemenő nap látványától a nyugalomra készülő természet közelebbi jelenségei felé közelít. A rokokóra jellemző miniatűr képek, az érzékszerveinket mozgósító leírás, a hangutánzó és hangulatfestő szavak, a rímelés mind-mind az esti természetben megélt harmóniát fejezik ki. **A beszélő elégikus lélekállapotának feloldását várja az elnyugvó természettől.** A szentencia a társadalmi egyenlőtlenség kérdését taglalja. A társadalmiság együtt jár az idill széttörésével: „setét éj” és a „bódult emberi nem”.
- **Berzsenyi Dániel** *Levéltöredék barátnémhoz* című költeménye létösszegzés, **idő- és értékszembesítő motívumokkal: az ősz és az este toposzai a diszharmonikus létélményt és a harmónia összhangját fogalmazzák meg.** A veszteségek felsorolása

- ellenére „*a képzelet égi álma*” által a harmóniába foglalt élet lehetségesnek, megvalósíthatónak tűnik (agg diófa). Az ősz az összegzés, a tünődések ideje („*S az emlékezetnek repedező szárnyai / Visszahozzák életem eltűnt örömeit.*”). Az „*estvéli*” órák beköszönté nemcsak konkrétan értendő: **az élet estéje** ráköszönt a versben sorsán elmélkedő lírai énré („*Már elestvéledtem*”). A lírai én leltárt készít, önmaga felé tekint, ezzel az önmegszólító versek korai típusát képviseli a magyar irodalmi hagyományban.
- A magyar romantikus költészetfelfogásban – folytatva a felvilágosodás gondolatkörét – **az este/éjszaka a szellemi és lelki sötétség szinonimájaként is előfordul** (Vörösmarty Mihály: *A Guttenberg-albumba, Gondolatok a könyvtárban*), ugyanakkor az irracionalitást kedvelő, **a hétköznapi valóságból elvagyódó romantikára jellemző az éjkultusz**. (Kölcsey Ferenc: *Huszt*).
 - A romantika korában újabb jelentéssel gazdagodik a toposz: **Petőfi Sándor** verseiben a **szellemi tematikához kapcsolódik az este motívuma** (*Minek nevezzetek?*). A magányos képzelgéseket Petőfi költészetében felváltja az intimitás, a személyesség „*a merengés alkonyában*”.
 - **Ady Endre** szimbólumrendszerében az este nem válik ciklusformáló erejű jelképpé, de jelentős alkotásokban jelenik meg az éjszaka toposza. Az *Emlékezés egy nyár-éjszakára* szuggesztív erővel, rapszodikus hangulatváltásokkal jeleníti meg a különös nyár-éjszaka apokaliptikus hatását. **Ady az éjszakát félelmetes látomásként jeleníti meg, az apokalipszis eredményeként az értelem helyett az értelmetlenség, az emberség helyett az embertelenség lett úrrá a világon. A látomásos éjszaka-kép a világ végét vetíti előre. Az elidegenedés, az eltévedés érzését a Kocsi-út az éjszakában** című vers fogalmazza meg. A lírai én a létbizonytalanság elvesztésének gondolatát („*Minden Egész eltörött*”, „*Minden szerelem darabokban*”, „*Milyen csonka ma a Hold*”) a világegyetem és az emberi érzések széteséseként, megcsönkítéseként éli meg.
 - Az este **metafizikai többletjelentést** nyer **Babits Mihály** *Esti kérdés* című filozófiai költeményében. **Az este az elmélkedés, a lét alapvető kérdéseinek tere és ideje.** A sötétség-világosság dichotómiára épülő vers a létezés alapkérdését veti fel („*miért nő a fű, hogyha majd leszárad? / miért szárad le, hogyha újra nő?*”), és megfogalmazza a létezés paradoxonát.
 - Az este és a hajó toposzának együttes jelenléte kölcsönöz sajátos jelentést **Juhász Gyula** költészetében a *Tiszai csönd* című versnek. A hálóját fonó „*nagy, barna pók*”, **az est a megérkezés, a révbe érés ideje.** Az utazás végét jelentő verszárlat („*Ma nem üzennek hívó távolok, / Ma kikötöttünk itthon, álmodók!*”) nem a mozgás jelképeként jeleníti meg a hajó, a folyó toposzát, hanem a megérkezés, az utazás végének ambivalens érzését közvetíti. Juhász Gyula verse Berzsenyi, Arany és Ady költészetéhez hasonló módon fogalmazza meg a végső számvetés, a bizonyosság és az el nem ért bizonyosság kettősségét.
 - **Kosztolányi Dezső** *Hajnali részegség* című verse **az élet értelmére kérdez rá, hangneme rapszodikus.** Az éjszaka tárgyilagos leírásával indít a költő („*Múlt éjszaka - háromkor – abbahagytam / a munkát. / Le is feküdtem. Ám a gép az agyban / zörgött tovább, kattogva-zúgva nagyban, / csak forgolódtam dühösen az ágyon, / nem jött az álom.*”), az álomtalan állapot indítja el a lírai én megrendítő felismerését önnön léthelyzetéről („*De fön, barátom, ott fön a derűs ég*”, „*Én nem tudom, mi történt vélem ekkor, / de úgy rémlett, egy szárny suhan felettem / s felém hajol az, amit eltemettem / rég, a gyerekkor.*”). Az élet értelme az élet maga: a lét nagyszerűségének átélése és megértése, a világ maga a megkötő látvány, amelyért érdemes élni. Az élet minden nyomorúsága ellenére önmagáért, az ember számára meg nem fejthető varázsáért, a benne való személyes részvétel élményéért gyönyörű és nagyszerű.

- A magyar irodalomban **Tóth Árpád** *Esti sugárkoszorú* című verse kiemelt helyet foglal el: az egyik legszebb szerelmes vers. **A verskezdet (az alkony leírása) impresszionista fogantatású: megteremti annak feltételeit, hogy a látvány látomássá alakuljon.** Az esti félhomályban a tárgyak éles kontúrjai sejtelmessé válnak, a vers címe is egy esti fénysugárból keletkező koszorúra utal, amely átlényegül dicsfényé, hogy a verszárlatban a lírai én kimondhassa a legközhelyesebb, és mégis leginkább tartalmas vallomást: „*mennyire szeretlek!*”.
- Az álom és az este összekapcsolásának példája **Radnóti Miklós** *Hetedik ecloga* című alkotása. **A rabok a képzelet erejével teremtik újra a békét, az otthont, az elviselhetetlenséggel dacoló értelmes létformát az este enyhet adó közegében.** A teljes kiszolgáltatottság állapotában, az emberi méltóságtól megfosztottan még mindig lehet írni hexametereket „*sort sor alá tapogatva*”. A rabként létezés abszurdításával a költészet teremtő ereje lehet a biztatás és a remény, de legfőképpen a bizonyosság a hazatérésről, a hitvesről, szerelemről („*jóhírt vár, szép asszonyi szót, szabad emberi sorsot*”). Az éjszakai álom a képzelet erejével újra és újra megteremti az emberhez méltó világot, annak biztos tudatában, hogy a mindenüktől megfosztottak tehetetlenek, és egyetlen esélyük, hogy méltósággal vállalják a halált.
- **József Attila** költészetében az éjszaka megjelenítése több, **az én és a külvilág kapcsolatát** taglaló gondolati versben visszatérő motívum (*Téli éjszaka, Eszmélet, Külvárosi éj, Holt vidék*). Az éjszaka és a külváros motívuma összefonódik, együtt jellemzik a történelmi korszakot, az itt élők életének kilátástalanságát. Az éjszakához a csend, a hideg kapcsolódik a szorongás, reménytelenség, kilátástalanság **projekciójaként.**
- A *Nagycsütörtök* című **Dsida**-versben az est, a vasútállomás kietlen, sötét, embertelen képi világa a **krisztusi magányt** idézi meg („*Testem törött volt és nehéz a lelkem, /mint ki sötétben titkos útnak indult, / végzetes földön csillagok szavára, / sors elől szökve, mégis szembe sorssal / s finom ideggel érzi messziről / nyomán lopódzó ellenségeit.*”). A nagycsütörtök misztériumát képvisésében is megidéző vers az általános emberi sorsot, a végletes magány érzését szuggerálja, az általánosítás erejével emeli az egyedi embert az emberiség bűneiért áldozatot hozó Megváltó mellé.
- A végsőkéig leegyszerűsített közlésű **Pilinszky**-vers, a *Négysoros* második sora („*Plakátmagányban ázó éjjelek*”) József Attila közlésmódját idézi. A négy versmondat látszólag nem függ össze egymással, mégis megbonthatatlan egységben a végérvényes pusztulást fejezi ki. A végtelenségig erősödő magányérzet („*plakátmagányban*”), a „*szegek*” és „*véremet*” szavak által jelölt motívumok a nagycsütörtöki éjszakát idézik, bibliai kötődésűek. **A „Plakátmagányban ázó éjjelek” a modern, 20–21. századi ember léthelyzetét, magányát emeli általánossá.**

Minden, a feladatkiírásnak megfelelő, a javítási-értékelési útmutatótól eltérő, de a szövegre épülő, helytálló értelmezés elfogadható!

Nem ront a dolgozat értékén, ha a vizsgázó más műnemből/műfajból is választ műveket, azonban legalább három, különböző szerzőtől származó, a feladatkiírás szempontjából releváns lírai alkotáson keresztül kell kifejtene az adott témát.

A vizsgázó a törzssanyagban nem szereplő lírai művet is választhat (pl. Tóth Árpád: *Jó éjszakát*; József Attila: *Téli éjszaka, Külvárosi éj, Reménytelenül*; Radnóti Miklós: *Éjszaka*; Áprily Lajos: *Kolozsvári éjjel, Holló-ének*, Weöres Sándor: *Buba éneke, Az éjszaka csodái*).

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
 - szerkesztési hiba: - - - - -
 - szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
 - logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
 - logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
 - nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik: ~~~
~~~~
- Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.
- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
  - fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
  - szövegbeli hiány jele: √
  - a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊔
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊓
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától *A magyar helyesírás szabályainak* 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központozási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, szimbólum, ars poetica, motívum, avantgárd)
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. a *-ban/-ben* és a *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban, valamint a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat műértelmező szövegalkotási feladatát (egy mű értelmezése vagy témakifejtő dolgozat/esszé) **szószámtól függetlenül javítani, értékelni kell**, majd a helyesírási hibapontokat a szövegértési-nyelvi feladatsor és az irodalmi feladatlap helyesírási hibapontjaival összesíteni kell. Az összesített pontszámok alapján állapítja meg a javító tanár a vizsgadolgozat helyesírási pontszámát.
A vizsgadolgozat műértelmező szövegalkotási feladata (egy mű értelmezése vagy témakifejtő dolgozat/esszé) **a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető**, ha a vizsgázó a feladatot nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a javító tanár a szövegértési-nyelvi feladatsor és az irodalmi feladatlap helyesírási hibapontjai alapján állapítja meg a vizsgadolgozat helyesírási pontszámát.
Az íráskép értékelésében az általános értékelési szempontok az irányadók.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat egy vonallal áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználát pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *friss*, *kommunikáció*, *kötelezettség*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel*, *dühhel/dühvel*, *százzsor*, *színpad*, *mondja*, *hallgat*, *egyed*, *gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia*, *Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia*, *balatoni*, *móriczi*, *adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy*, *megy le*, *le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése (pl. *folyik*, *folyjon*, *megfojtja*)
- a felszólító módú igealakokban (pl. *higgyen*, *hagyja*)

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, a tagadott szóval, a tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc*, *búra*, *immunis*; az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, szerelmes vers*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek hiánya vagy téves használata
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákkal 4 hibapontnál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0–2	0
3–4	–1
5–6	–2
7–8	–3
9–10	–4
11–12	–5
13–14	–6
15–16	–7
17–	–8

Az íráskép értékelése

Nem vonható le pont, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.

1 pont vonandó le, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, de a külső forma hibái (javítások, ékezethasználat rendezettsége) többször, visszatérően, de néhány hibánál nem többször kifogásolhatók.

2 pont vonandó le, ha az íráskép nem vagy alig olvasható, a dolgozatíró a javítás szabályos módjától eltérően javít, az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. Dolgozata összességében rendetlen, rendezetlen munka benyomását kelti.